

קרן קיימת לישראל

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

טיול מרמת הנדיב דרך חורבת עקב לשוני

נושא הטיול: רמת הנדיב **שם מסלול / אתר :** רמת הנדיב – חורבת עקב – שביל מורן - שוני
עונה מומלצת: חורף, סתיו, אביב.

רציונל: רמת הנדיב, השמורה הפרטית היחידה בישראל ופארק טבע בבעלות משפחת רוטשילד, משתרעת על פני כחמשת אלפים דונם בדרום הכרמל, בין זיכרון יעקב לבנימינה.

סיפורה של רמת הנדיב מתחיל באיש אחד עם חלום גדול. הסיפור המופלא החל בברון בנימין דה רוטשילד, שפעל מתוך חזון, ערכים ותשוקה כדי לאפשר חיים בארץ ישראל של ראשית ההתיישבות, וממשיך ברמת הנדיב בפעילות ענפה להבטחת סביבת חיים בריאה, המאזנת בין צורכי האדם, הטבע והסביבה. [\(מתוך אתר רמת הנדיב, נספח 2\).](#)

בפארק רמת הנדיב נמצאים גני הזיכרון ואחוזת הקבר של הברון בנימין אדמונד רוטשילד ורעייתו עדה, וסביבם פארק טבעי המאופיין בחורש ים תיכוני, מסלולי טיול, שרידים ארכיאולוגיים, תצפיות נוף ועוד.
קהל יעד : כיתות יסודי, חטי"ב וחטי"ע, בהתאמה לאורך המסלול ולעונה.

מטרות ההדרכה:

- א. החניכים ילמדו על פועלו של הברון רוטשילד לרכישת קרקעות ותרומתו להתיישבות הציונית בארץ ישראל.
- ב. החניכים ייחשפו ליישובים הרבים שנוסדו בסביבת רמת הנדיב בתמיכת הברון : זיכרון יעקב, בנימינה, בת שלמה, מאיר שפיה ועוד.
- ג. החניכים ייחשפו למרחב הטבעי הסובב את פארק רמת הנדיב : חורש טבעי, חורשות נטועות ע"י קק"ל, ביצות כבארה ממערב, בקעת הנדיב כבקעה חקלאית, נחל תנינים והר חורשן.
- ד. החניכים ייחשפו לסוגי נטיעות שונים בתקופות שונות : מאקליפטוסים לטובת ייבוש הביצות ועד נטיעת חורשות ברזים, אורנים ומינים נוספים, ויכירו את השימושים השונים, אז והיום, בשטחים הנטועים ואת המטרות השונות שהובילו לנטיעות קק"ל.

קרן קיימת לישראל

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

- ה. החניכים ייחשפו לקשר בין התיישבות לחקלאות בתקופות היסטוריות שונות: וילה הלניסטית, מתקנים חקלאיים קדומים בוילה, מקווה טהרה, בית בד, סגנון הבנייה המפואר ועוד.
- ו. החניכים יכירו את יישובי חוף הכרמל והקשר ביניהם להתיישבות המוקדמת בארץ ישראל וליבוש הביצות. בתצפית יזהו החניכים את יישובי החוף: חדרה, קיסריה, מעגן מיכאל, ג'אסר א-זרקא, בית חנניה ואור עקיבא.

ציור רגע משמעותי בטיול: הגעה אל חורבת עקב, וילה הלניסטית מפוארת. תצפית הנוף מהמצוק מערבה מרשימה מאד. ניתן לראות את הגתות ממש על קו המצוק, דורסים ולעיתים נשרים דואים על קו המצוק. מתחת למצוק בקעה ירוקה ובאופק - הים. רגע מאד מרשים בטיול לפני החיבור לשביל מורן.

קישור לחרוז הליבה:

ירוק – נטיעות קק"ל ברמת הנדיב בשנות ה-50 וה-70, מעורבות קק"ל באזור בעבר בייבוש ביצות, נטיעות והכשרת הקרקע, וכיום כאזור חקלאי.

אורך/משך המסלול: 3-4 שעות.

דרגת קושי: בינונית (תלוי בגיל התלמידים ובמזג האוויר)

תחנה מספר 1: רמת הנדיב גני הנדיב

נושא: פתיחה – סרט קצר "מעבר לגנים" (יש לתאם מראש באתר רמת הנדיב) מספר את סיפורו של הברון רוטשילד ואת סיפור הגנים. בהמשך סיור קצר בגני הנדיב: כניסה, גן המפלים ואחוות הקבר (אם הזמן מאפשר, מומלץ להשלים את הסיבוב המעגלי דרך גן הוורדים, גן התמרים וגן הריחות) שעות פתיחה:

ימים א', ב', ד', ה'	16:00-08:00
יום ג'	19:00-08:00
יום ו' וערבי חג	14:00-08:00
שבתות וחגים	16:00-08:00

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תיאור התופעה בשדה: אתר נגיש ומסודר, מציין את פועלו של הברון רוטשילד ותרומתו להתיישבות בא"י, את אשתו ואת השושלת המשפחתית.

תנאי ההדרכה בתחנת ההדרכה: מצוינים - פינות ישיבה קבוצתיות מוצלות ונוחות. שירותים, מרכז מבקרים מתקדם, סרט וגנים מוצלים.

משך הזמן: 20 דקות.

נושאי תוכן עיקריים:

1. פתיחה – סרט, רקע על משפחת רוטשילד.
2. חשיפה למרכז המבקרים הירוק כמרכז קיימות: חיסכון במים, אנרגיה (חשמל), בנייה ירוקה.
3. היכרות עם רמת הנדיב, חלוקה לגנים המטופחים ולפארק טבע.
4. סיפורה של משפחת רוטשילד והקשר להתיישבות, רכישת קרקעות, ייבוש ביצות.

מתודות להפעלה במהלך התחנה:

1. סרט "מעבר לגנים" במרכז המבקרים.
2. הפעלה במרכז מבקרים ירוק: חשיפה לאלמנטים האקולוגיים בבניית המרכז.
3. היכרות פעילה עם הגנים: מפת הגנים מלווה בחידה לכל גן.
4. דיון קבוצתי - תרומתו של הברון רוטשילד להתיישבות בא"י.

עזרים:

1. מפת הגנים עם חידות (קיים במאגר ההדרכה של רמת הנדיב)
2. תמונה של סמל משפחת רוטשילד עם חמשת החיצים.
3. תמונת הברון והברונית בנימין ועדה רוטשילד.
4. מפת היישובים שנוסדו בתמיכת הברון (קיימת גם כתבליט בגן המפלים)

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

קישור לתחנה הבאה: הפניית תשומת הלב של החניכים שיוצאים מגנים מסודרים עם גינון וצומח מכל העולם לפארק טבעי, חורש ים תיכוני, חורשות נטועות וכו'. המדריך יפנה את תשומת לב המטיילים להבדל בין גן מלאכותי לפארק טבע.

הנחיות בטיחות: יוצאים לשטח חשוף: כובע, נעליים סגורות ומים. הולכים בשביל המסומן אדום בסימון רמת הנדיב (הסימון על גבי סלעים או עמודי עץ נמוכים).

תחנה מס' 2: חורשה נטועה בדרך לחרבת עקב

נושא: נטיעות ע"י קק"ל.

תיאור התופעה בשדה: בדרך לחרבת עקב נעבור כמה חורשות אורנים וברושים, חלקן עוברות דילול וכריתה בשנה האחרונה עקב מחלה בעצים. כדאי לבחור בחורשה על פי העונה בה מתקיים הטיול (בנובמבר פריחה נדירה של חלמונית קטנה באחת החורשות).

תנאי ההדרכה בתחנת ההדרכה: בחלק מהחורשות ספסל מנוחה, בד"כ יש מקום מרווח לפרוש מחצלת, הזדמנות למזוג תה חם בחורף.

משך הזמן: 20 דקות.

נושאי תוכן עיקריים:

1. נטיעות קק"ל.
2. ניהול הממשק היערני.

מתודות:

1. הצגת תוכנית הנטיעות של קק"ל ברמת הנדיב.
2. הצגת דילמות ניהול היער בלב החורש הטבעי.
3. הסתכלות אקולוגית על הסוגייה וחיבור לשמירת הטבע – דיון.

קרן קיימת לישראל

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

עזרים:

1. מידע על ניהול היער המחטני של רמת הנדיב ([ניהול היער המחטני אתר רמת הנדיב](#)) והפנייה לחורשת הברושים, נספח 3).

2. כרטיסיות דיון בעד ונגד (נטיעות, כריתה, דילול, הפצת זרעים).

קישור לתחנה הבאה: אנו עוברים בשטח קטן מחורש לחורשה ושוב לחורש, נגיע אל המצוק ונראה את השתנות הצומח ככל שנתקדם מערבה. שימו לב גם למעבר משטח טבעי לשטח שהיה בשימוש האדם בשנים עברו (בנייה, חקלאות, מתקנים חקלאיים).

תחנה מס' 3: חורבת עקב (מנצור אל עקב)

נושא: התיישבות - וילה הלניסטית, ביצות כבארה ויישובי חוף הכרמל.

תיאור התופעה בשדה: וילה הלניסטית משוקמת ובה כלים חקלאיים כמו גתות, בור מים. פינות ישיבה מוצלות תחת החרוב ונוף יפיפה. מקום להפסקת אוכל קלה וקפה (יש פחים באתר).

תנאי ההדרכה בתחנת ההדרכה: יש שני שולחנות פיקניק, משטח אבנים שאפשר לשבת עליו, כמה עצים שניתן לשבת בצילם.

משך הזמן: 20 דקות.

נושאי תוכן עיקריים:

1. האתר – וילה הלניסטית, סממנים חקלאיים וסממנים יהודים. התיישבות חקלאית או התיישבות בודדים?
2. ייבוש הביצות – תצפית לכיוון ביצות כבארה שיובו והסבר על פרויקט הייבוש.
3. התיישבות מודרנית – תצפית זו מציגה בפנינו את מגוון צורות ההתיישבות בישראל: עיר, קיבוץ, כפר דיגים, מושב חקלאי ומושבה (חדרה, אור עקיבא, מעגן מיכאל, גיאסר א-זרקא, קיסריה, בית חנניה, בנימינה ועוד).

מתודות:

1. בוילה: החניכים ימצאו סממנים לחקלאות וסממנים יהודיים במבנה וסביבו.
2. תצפית: התמצאות בין חדרה לחיפה, יישובי חוף הכרמל.
3. דיון: סוגי התיישבות בישראל: מה בין עיר, מושבה, קיבוץ וכפר.

– חינוך וקהילה: <https://www.kkl.org.il/education>

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

עזרים:

1. איור של גת, בית בד, מקווה טהרה.
2. מפת התיישבות בין חדרה לחיפה, לצבוע בצבעים שונים עיר, מושב, קיבוץ, כפר, מושבה.
3. משחק שידגים את המפה (למשל חניך מתנדב שעומד על רגל אחת בצורת א"י מצמידים אתרים על בגדיו, או הצמדת ישובים על בגדי החניכים והחניכים צריכים להתקבץ בקבוצות לפי צורת התיישבות).

הוראות ונהלים: הוראות זהירות לגבי המצוק, לא לעבור את אזור התצפית או את החומה המקיפה את האתר. שמירה על הניקיון אחרי הפסקת אוכל/קפה, הוראות זהירות לקראת המשך ההליכה לאורך המצוק, שביל סלעי, להיזהר לא למעוד.

הערות וקישור לתחנה הבאה: אנחנו ממשיכים בהליכה במעבר משביל ישראל לשביל מורן, חלק מהשביל מאד סלעי והסלעים חדים. נעצור בהמשך לתצפית ונספר על הלוחם מורן ורדי.

תחנה מס' 4: מצפה מורן

נושא: הלוחם מורן ורדי

תיאור התופעה בשדה: מורן ורדי, בן בנימינה, מפקד צוות בשיטת 13 נפל בקרב בשכם בתאריך 6.7.2004 י"ז בתמוז תשס"ד, כאשר ניגש לעזור ללוחמיו שספגו אש מחבלים.

משך הזמן: הפסקה והדרכה – 15 דקות.

נושאי תוכן עיקריים:

1. סיפורו של הלוחם מורן ורדי.
2. מים – אמת המים בבית חנניה, מפעל המים לקיסריה, ייבוש ביצות והקשר של קק"ל למפעלי המים כיום.
3. תצפית והסבר על יישובי החוף: נתמקד הפעם בכפר הדייגים ג'אסר א-זרקא.

קרן קיימת לישראל

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

מתודות:

1. לספר את סיפורו של מורן, אפשר להקריא קטע ממכתב של אימו.
2. סיפורו של הכפר ג'אסר א-זרקא: איך הגיעו לכאן, ייבוש ביצות, עיסוקים כיום, מצב הכפר והקהילה בו כיום.

עזרים:

מכתב של אימו של מורן מתוך האתר לזכרו (נספח 4).

הנחיות בטיחות: אנחנו על שפת מצוק, אין לסטות מהשביל המסומן ואין להתקרב אל שפת המצוק. המסלול סלעי, סלעים חדים, ללכת לאט לשים לב לדרך.
קישור לתחנה הבאה: השטח חשוף, נוף מרהיב לכיוון מערב וגם לכיוון מזרח, בואו נשים לב לנושא ההתיישבותי ושימוש האדם בשטח, בנוף ובמחצבים.

תחנה מס' 5: מחצבת בנימינה

נושא: משאבי טבע ושימוש בר קיימא במשאבים.

תיאור התופעה בשדה: מחצבת בנימינה נמצאת מצפון למושבה בנימינה, בחוטם הכרמל. זוהי מחצבת ותיקה של גיר ודולומיט בשטח של כ-600 דונם, הפועלת משנות השלושים. חלק מהשטחים החצובים הינם שטחי מנהל מקרקעי ישראל וחלק מן השטח הינו בבעלות קרן רוטשילד. המחצבה היתה פעילה בשנים 1932-2007 ועם סיום פעילותה אמורה היתה לעבור שיקום שעל פי דבר המתכנן: פארק טבע סגור במעין מכתש חצוב, שיחזיר את נופי הכרמל פנימה ואת נוף חוטם הכרמל במעטפת החיצונית. ([מתוך תוכנית השיקום משרד אדריכלות נוף, נספח 5 ו-שיקום מחצבת בנימינה, משרד אדריכלות נוף, נספח 6](#)).

הערה: ניתן להקיף את המחצבה ממערב או ממזרח. ממערב בשביל המסומן ירוק לכיוון נחל תנינים, חנית שוני ועלייה לאתר שוני. ממזרח אחרי מצפור מורן ממשיכים מזרחה כשהמחצבה כל הזמן מימיננו, עולים לנקודה הגבוהה ביותר מעל המחצבה ויורדים בדרך סלולה אל שוני.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תנאי ההדרכה בשטח ההדרכה: סביב המחצבה מספר שבילי טיול נוחים למעבר, נקודות תצפית אל המחצבה ואל כל הסביבה. בנקודה הגבוהה מזרחית למחצבה נקודת תצפית מרשימה גם מערבה וגם מזרחה אל בקעת הנדיב.

משך הזמן: 10 דקות.

נושאי תוכן עיקריים:

1. ניצול משאבי טבע.
2. שיקום מחצבות.
3. נוף ילדותו של אהוד מנור, מופיע בכמה משיריו.

מתודות:

1. דיון על ניצול משאבי טבע ושימוש בר קיימא במשאבי טבע.
2. משחק תכנון – נבחרתם להיות משרד תכנון נוף שישקם את המחצבה: איזה שיקום הייתם מציעים? אפשר להכין מראש קלפים עם רעיונות (פארק אתגרי, קיר טיפוס, אגם, גשר צף וכד').
3. אחד משיריו של אהוד מנור בו מוזכרת המחצבה, למשל השיר "נחל תנינים".

עזרים: קלפים או תמונות עם רעיונות לשיקום המחצבה: עצים, קיר טיפוס, פארק אתגרי, אגם, כלובי דורסים על המצוק וכד'.

הנחיות בטיחות: לשים לב שכולם שתו, המסלול חשוף. לא להתקרב אל שפת המחצבה.

תחנה מס' 6: שוני – פארק ז'בוטינסקי

נושא: שוני ופארק ז'בוטינסקי לאורך הדורות

תיאור התופעה בשדה: בשוני שרידי מבנים מהתקופה הרומית ועד היום. עם ההגעה לשוני נערוך עם החניכים סיור רוחבי שיעבור על המבנים והתקופות: הכפר שומי מהמאה השנייה לפנה"ס, שרידים רומים, תקופה ביזנטית, צלבנית, התקופה העות'מאנית וההתיישבות היהודית.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תנאי ההדרכה בשטח ההדרכה: מדשאות, פינות ישיבה מוצלות ותיאטרון.
משך הזמן: 20 דקות.

נושאי תוכן עיקריים:

1. סקירה היסטורית כרונולוגית.
2. שרידי התיישבות מכל תקופה.
3. התיישבות חקלאית לאורך 2200 שנה, מאז ועד היום.

מתודות:

4. החניכים יערכו סיבוב היכרות עצמאי באתר שוני.
5. התכנסות על הדשא להסבר - סקירה היסטורית.
6. דיון בנושא התיישבות חקלאית- דומה ושונה מאז ועד היום.

עזרים: מפת אתר שוני (נספח 2).
סרגל כרונולוגי על פי תקופות באתר שוני.

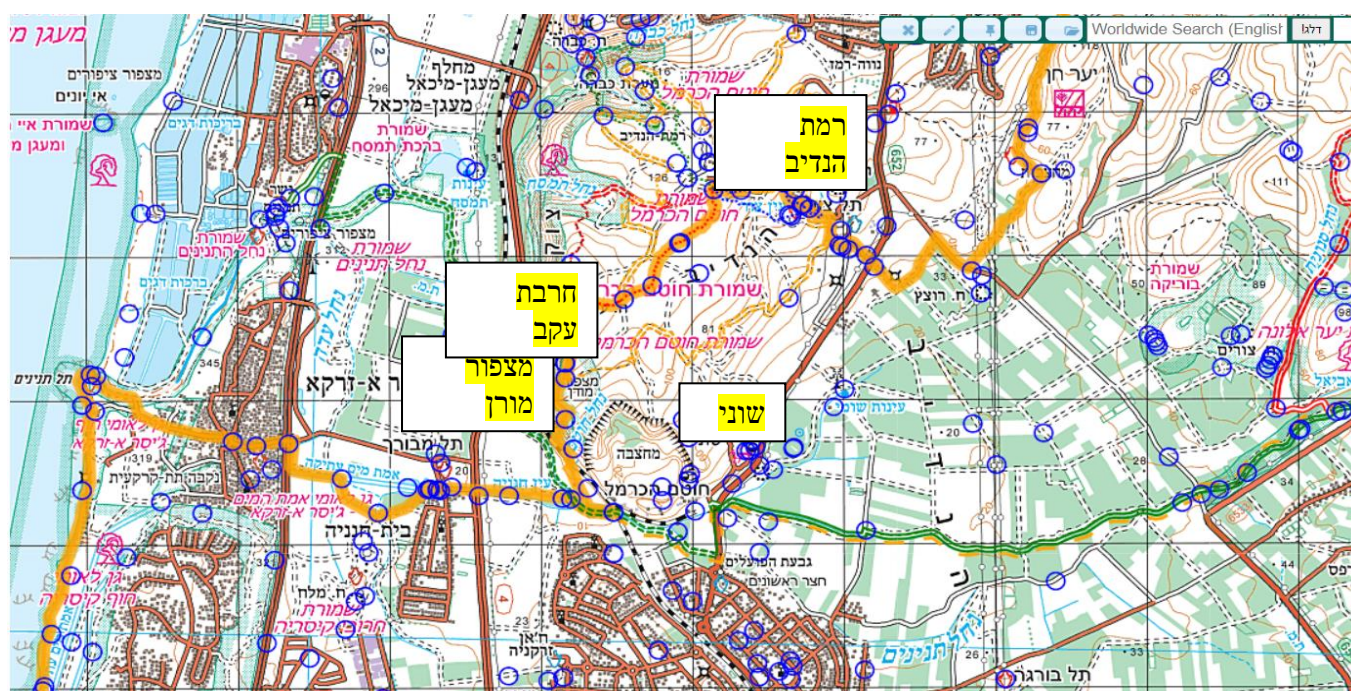
סיכום הטיוול:

התחלנו את מסלולנו בפארק הטבע רמת הנדיב בהיכרות עם הגנים ועם משפחת רוטשילד ופועלו של הברון בנימין אדמונד רוטשילד ברכישת קרקעות ותמיכה ביישוב היהודי בארץ ישראל. המשכנו במסלול המסומן אדום אל מנצור אל עקב, היא חורבת עקב, היכרות עם האתר, וילה מהתקופה ההלניסטית, ועם המרחב לכיוון מערב - יישובי חוף הכרמל. חברנו לשביל ישראל המתחלף עם שביל מורן ורדי, תצפית והסבר על הלוחם מורן ורדי ז"ל. הקפנו את מחצבת בנימינה וירדנו בשביל המחצבה עד אתר שוני. התייחסנו לאתר שוני כאתר התיישבותי לאורך 2000 שנות היסטוריה ונחשפנו לממצאים הארכיאולוגיים באתר.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

נספחים:

נספח מס' 1: מפת הטיול

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

נספח מס' 2: אתר רמת הנדיב

<https://www.ramat-hanadiv.org.il/מי-אנחנו/>

<https://www.ramat-hanadiv.org.il/%D7%9E%D7%99-%D7%90%D7%A0%D7%97%D7%A0%D7%95/>

נספח מס' 3: ניהול היער המחטני של אמת הנדיב

<https://www.ramat-hanadiv.org.il/%D7%A2%D7%95%D7%9C%D7%9D-%D7%94%D7%99%D7%93%D7%A2-%D7%A9%D7%9C%D7%A0%D7%95/%D7%9E%D7%97%D7%A7%D7%A8-%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%94%D7%95%D7%9C-%D7%A9%D7%98%D7%97%D7%99%D7%9D-%D7%A4%D7%AA%D7%95%D7%97%D7%99%D7%9D/%D7%A0%D7%99%D7%94%D7%95%D7%9C-%D7%A9%D7%98%D7%97%D7%99%D7%9D-%D7%A4%D7%AA%D7%95%D7%97%D7%99%D7%9D/%D7%A0%D7%99%D7%94%D7%95%D7%9C-%D7%A6%D7%95%D7%9E%D7%97%D7%98%D7%99%D7%A4%D7%95%D7%9C-%D7%99%D7%A2%D7%A8%D7%A0%D7%99/>

חורשת הברושים: https://www.israel-in-photos.com/he/hanadiv-gardens.html#The_Cypress_Grove

<https://www.kkl.org.il/education> זק"ל – חינוך וקהילה:

קרן קיימת לישראל

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

נספח מספר 4: דברים שנשאה אימו של מורן, ליקי, בטקס יום הזיכרון 2018

20 באפריל 2018 חנן דנדקר

פיצוץ... אני חוטף מכה חזקה ונופל.

אני שוכב על הגב, האוזניים מצלצלות, כאב חד מתפשט לי בכל הראש והגוף.

מנסה לפתוח עיניים, אבל לא יכול לראות שום דבר.

ברקע קולות ירי עמומים שחודרים מבעד למסך בלתי נראה.... אני מרגיש חוסר אונים.

ואז יש ידיים שתופסות אותי וגוררות אותי הצידה.

אני מכיר כבר את המגע ואת האחיזה שלהן.

יודע שזה מורן לפני שהוא פותח את הפה. בהמשך מגיע הקול, .. הכל יהיה בסדר, אני מוציא אותך מפה

תוך שניה.

כך תאר את מורן, חברו הטוב רן, ברצותו לאפיין את הרעות הבלתי מתפשרת של בני שהמחויבות והחיבור

לערכיו עמדו למבחן לא אחת בעת שירותו המבצעי בשיטת 13.

מורן לא חשב, הוא פשוט עשה ונפל תוך חילוץ לוחמיו תחת אש.

מבחינתנו זו גבורה, מורן לא חשב שהוא גיבור. מבחינתו זה הסטנדרט.

בסופו של דבר, הוא נאלץ לשלם על כך בחייו הצעירים, השואפים והמבטיחים.

בקיצו, אציין 14 שנים לנפילת בני ואאסוף שנה נוספת למניין שנות השכול שלי ושל משפחתי.

במהלך שנים אלו הייתי בעשרות טכסים ואירועי זיכרון. בהם דמותו של בני שבה ועולה מזוויות שונות

והסיפורים הולכים ומצטברים.

בכולם הערכיות שלו, המנהיגות, הרעות והמחויבות מוזכרים שוב ושוב.

ואני אימו, של מורני שנפל, לומדת להכירו, ברבדים עמוקים ורחבים יותר ויותר.

דמותו אינה קפואה בדמות אחת, אלא מתעשרת באינספור סיפורים קטנים וגדולים על אופיו והתנהגותו.

בי"ז בתמוז תשס"ד, יולי 2004 נפל בני סרן מורן ורדי, לוחם ומפקד בשיטת 13, בפעילות מבצעית לחיסול

תשתית מחבלים בשכם. שניים מלוחמי צוותו נפצעו, והוא, קם לחילוץ חבריו, נפגע מאש מחבלים ונהרג.

<https://www.kkl.org.il/education> זק"ל – חינוך וקהילה

קרן קיימת לישראל

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

על כך קיבל צל"ש ובו נכתב:

"על מימוש ערכי הדוגמה האישית, הפיקוד, ההקרבה, הדבקות המטרה, המקצועיות ואומץ הלב."

ביום שבו איבדתי את בני, איבדתי את כל מה שידעתי על העולם הזה. מאז, במסע מתיש, מפרך וכואב מנשוא אני לומדת ללכת מחדש. לומדת מהו העולם, מהו כאב, מהי משפחה, מהי אהבה, מהו חוסר אונים, מהו ייאוש ומה עזה כוחה של התקווה, מי אני בלי בני בכורי, מה זה להיות אם שכולה? האם לאם שכולה יש תפקיד? האם אזכור את מעללי בני השובב או שמא אתמקד בפועלו הצבאי? האם אהיה חזקה או חלשה? האם אדבר או אחריש? האם אהיה פעילה או אתכנס באבל שלי? האם חונכתי אותו לפי אמונתי והוא זה ששילם בחייו? האם הייתי אמא טובה דייה? האם אעמוד בציפיות החברה מאם שכולה?

לחלק מן השאלות כבר יש לי תשובה שלמה או חלקית ואחרות מסתובבות במוחי ללא מענה....

החלטתי שלהיות אם שכולה זה תפקיד. זה לא רק עניין אישי. הבן שלי לא נהרג בשל עניין אישי ולהיות אם שכולה זה לא עניין אישי. זה תפקיד ויש ממני ציפיות, כך אני מאמינה.

אני גורתי על עצמי לבחור בחוזק ואיתנות, לבחור בממלכתיות, להיות זמינה לכל המתעניינים במורשתו ולהיות נוכחת בטכסים ואירועים הקשורים בנפילתו.

אני ומשפחתי בוחרים בחיים.

קיבלנו מכה אנושה, אבל אנחנו לא נוותר על הזכות לחחוק מביחיה, ליהנות מארוחה טובה, להתענג על מוסיקה טובה, להתפעל מיפי הטבע והעולם, להמשיך ללמוד ולהתפתח.

חינו נחבטו חבטה שאין לה שיעור, אך חיינו לא נגדעו. חיינו של מורן נגדעו אך רוחו ומורשתו לא נגדעו ואנחנו בוחרים לחיותה ולהחיותה.

אילו מורן שלי היה עמנו בין החיים, הוא יכול היה לדבר בשם עצמו, והוא בהחלט היה מצטיין בכך. אך, מכיוון שאיננו עמנו, אני היא השופר שלו. אני נושאת את קולו ומנגישה את רוחו בעולם הזה.

אני מחויבת לצעוד בדרכו, להיות נאמנה ליושרה, לכנות, לאומץ ומחויבות למשימה.

גם עכשיו, כשאני עומדת כאן הערב, אני עושה זאת בשם בני. אילו היה כאן היה לו מה לומר על מצבה המדאיג של ההנהגה שלנו, על החלשות של ערכים חברתיים לטובת אינטרסים אישיים,

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

ועם זאת הוא היה מצביע על הנוער המקסים שגדל כאן ומוחא כפיים בסיפוק על עשייתם במוסדות החינוך ובחינוך הלא פורמלי.

הוא היה שם לב לאין סוף ארגוני התנדבות, שיש בארץ הזו למען פרטים וקהילות חלשות יותר. הוא היה מתפעל מהתרחבות מפעל המכינות הקדם צבאיות, שהיה אחד מחניכיה בתחילת התהוותן, הוא היה בוחר בעשייה אופטימית לקידום העניין החברתי שתמיד היה בראש מעייניו. ואני, אימו, מחזקת אותו ומזכירה לנו בשמו.... בואו לא נוותר.... בואו ננהג על פי אמות מוסר גבוהות, כפי שמורן בחר לחיות.

בואו נזכור שזו בחירה אישית ואזרחית של כל אחד מאתנו. זהו הדבר החשוב שהיה למורן להשמיע הערב הזה. אני רק נושאת קולו.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

נספח מס' 5: שיקום מחצבת בנימינה בתוך הקרן לשיקום מחצבות

<http://www.kasham.org.il/qarrey.php?id=7>

נספח מס' 6: שיקום מחצבת בנימינה, משרד אדריכלות נוף

<https://ts-landscape.co.il/מחצבת-בנימינה/>

ריכוז מידע על טיול רמת הנדיב- חורבת עקב- שוני

מס' תחנת הדרכה	שם האתר	התופעה באתר	מסר מרכזי להדרכה	מתודה	משך זמן הדרכה באתר	נושאים קק"ליים משניים	עזרים	הערות/ קישור לתחנה הבאה
1.	רמת הנדיב	אתר נגיש ומסודר, מציין את פועלו של הברון רוטשילד ותרומתו להתיישבות בא"י, את אשתו ואת השושלת המשפחתית.	הקשר של משפחת רוטשילד, ובעיקר הברון בנימין אדמונד רוטשילד, ליישוב היהודי בארץ ישראל	סרט "מעבר לגנים" במרכז המבקרים. היכרות פעילה עם הגנים : מפת הגנים מלווה בחידה לכל גן דיון קבוצתי : תרומתו של	20 דקות	רכישת קרקעות, התיישבות.	מפת הגנים עם חידות (קיים במאגר ההדרכה של רמת הנדיב) תמונה של סמל משפחת רוטשילד עם חמשת החיצים, תמונת הברון	היכרות עם המרחב בפארק הטבע מחוץ לגני הנדיב, שלושה מסלולי טיול מרכזיים, חבירה למסלול

קרן קימת לישראל

קרן קימת לישראל
K K L - J N F

החטיבה לחינוך ולקהילה

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

האדום.	והברונית בנימין ועדה רוטשילד, מפת היישובים שנוסדו בתמיכת הברון (קיימת גם כתבליט בגן המפלים)			הברון רוטשילד להתיישבות בא"י.				
אנחנו ממשיכים בהליכה במעבר משביל ישראל לשביל מורן, חלק	איור של גת, בית בד, מקווה טהרה, מפת התיישבות בין חדרה לחיפה - לצבוע בצבעים שונים	התיישבות בתקופה הציונית. ייבוש ביצת כבארה.	20 דקות	1. בוילה: החניכים ימצאו סממנים לחקלאות וסממנים יהודיים	התיישבות לאורך הדורות.	וילה הלניסטית משוקמת ובה כלים חקלאיים, גתות, בור מים. פינות ישיבה מוצלות תחת	חורבת עקב	2.

<https://www.kkl.org.il/education>

מהשביל מאד סלעי והסלעים חדים.	עיר, מושב, קיבוץ, כפר, מושבה. משחק שידגים את המפה (למשל הצמדת אתרים על בגדיו של חניך מתנדב).			במבנה וסביבו. 2. תצפית : התמצאות בין חדרה לחיפה, יישובי חוף הכרמל. 3. דיון : סוגי התיישבות באזור, מה בין עיר, מושבה, קיבוץ וכפר.		החרוב ונוף יפיפה. מקום להפסקת אוכל קלה וקפה (יש פחים באתר).		
1. אנחנו על שפת מצוק, אין לסטות	מכתב של אמא של מורן.	לחבר את גאסר א-זרקא לייבוש ביצת	15 דקות	1. לספר את סיפורו של מורן, אפשר	1. סיפורו של הלוחם מורן ורד.	מורן ורדי, בן בנימינה, מפקד צוות בשייטת	מצפור מורן	3.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

מהשביל המסומן ואין להתקרב אל שפת המצוק. 2. המסלול סלעי, סלעים חדים, ללכת לאט ולשים לב לדרך.		כבארה. מעורבות קק"ל בתחום המים בארץ.		להקריא קטע מהמכתב של אימו. 2. סיפורו של הכפר ג'אסר א-זרקא : איך תושביו הגיעו לכאן, ייבוש ביצות, עיסוקם כיום, מצב הכפר והקהילה כיום.	2. תצפית מערבה אל סוגי התיישבות ברצועת החוף.	13 נפל בקרב בשכם בתאריך 6.7.2004 י"ז בתמוז תשס"ד, כאשר ניגש לעזור ללוחמיו, שספגו אש מחבלים.		
עצירה בנקודה הגבוהה	קלפים או תמונות עם רעיונות	משאבי טבע : ירוק-חום-כחול של קק"ל כיום	20 דקות	1. דיון על ניצול משאבי טבע ושימוש	1. ניצול משאבי טבע. 2. שיקום	מחצבת בנימינה נמצאת מצפון	מחצבת בנימינה	4.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

ביותר מעל המחצבה לתצפית ב- 360 מעלות. תצפית על שוני ממעוף הציפור.	לשיקום המחצבה : עצים, קיר טיפוס, פארק אתגרי, אגם, כלובי דורסים על המצוק וכד'.	בהיבט קיימות ושימור משאבי טבע.		בר קיימא במשאבי טבע. 2. משחק תכנון – נבחרתם להיות משרד תכנון נוף שישקם את המחצבה : איזה שיקום הייתם מציעים? אפשר להכין מראש קלפים עם רעיונות (פארק אתגרי, קיר	מחצבות. 3. נוף ילדותו של אהוד מנור, מופיע בכמה משיריו.	למושבה בנימינה, בחוטם הכרמל. זוהי מחצבה ותיקה של גיר ודולומיט בשטח של כ- 600 דונם, הפועלת משנות השלושים.		
---	---	--------------------------------------	--	---	--	---	--	--

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

				טיפוס, אגם, גשר צף וכד''). 3. אחד משיריו של אהוד מנור בו מוזכרת המחצבה, למשל השיר "נחל תנינים".				
הפניית תשומת הלב של החניכים למעבר בגשר עץ מעל נחל תנינים.	1. מפת המרחב 2. סרגל כרונולוגי – תקופות התיישבות. 3. אפליקציית	רכישת קרקעות, התיישבות, נטיעות.	20 דקות	1. הסבר על אתר שוני 2. תצפית מנקודה גבוהה אל הבקעה,	הקשר של קק"ל לרכישת הקרקעות וההתיישבות הצ'נית.	מרכז הדרכה של קק"ל. האתר מציע פינות צל, מדשאות, שולחנות	שוני	5.

קרן קימת לישראל

קרן קימת לישראל
K K L - J N F

החטיבה לחינוך ולקהילה

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

בטיחות – חציית כביש ראשי.	ניווט.			היכרות עם השטח 3. דיון לגבי חקלאות ושימושי קרקע במרחב.	נטיעת חורשות והשפעה על הנוף. היכרות עם המרחב: בקעת הנדיב ונחל תנינים.	פיקניק, חנייה, נקודות תצפית, מים ושירותים, אתר היסטורי.		
---------------------------------	--------	--	--	---	--	--	--	--

<https://www.kkl.org.il/education>

